

DOI 10.52363/2414-5866-2023-2-11
УДК 330.522.4

Білоконь Ю.М., старший науковий співробітник, УкрНДІ «Ресурс», м. Київ, ORCID: 0000-0001-5503-7247,
Голінка І.В., старший науковий співробітник, УкрНДІ «Ресурс», м. Київ, ORCID: 0000-0002-1271-1788,
Сторож О.В., к.с.-г.н., старший науковий співробітник, УкрНДІ «Ресурс», м. Київ, ORCID: 0009-0006-2372-5436

Bilokon Yu., Senior Researcher of the Department for the Study of Quality and Storage Conditions of Grain, Grain Products and Food Group of Goods, Ukrainian State Research Institute "Resource" of the State Reserve Agency of Ukraine, "Honored Worker of Industry of Ukraine.", Kyiv,
Golinka I., Senior Researcher of the Department of Research of Quality and Storage Conditions of Grain, Grain Products and Food Group of Goods, Ukrainian State Research Institute "Resource" of the State Agency of Reserve of Ukraine, Kyiv,
Storozh O., Ph.D. Senior Researcher of the Department for the Study of Quality and Storage Conditions of Grain, Grain Products and Food Group of Goods, Ukrainian State Research Institute "Resource" of the State Reserve Agency of Ukraine, Kyiv

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОГО МАТЕРІАЛЬНОГО РЕЗЕРВУ У СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

SOME ASPECTS OF REFORMING THE SYSTEM OF STATE MATERIAL RESERVE IN MODERN REALITIES

В статті досліджено проблеми, які мають місце при функціонуванні системи державного матеріального резерву, забезпеченні правових, організаційних та фінансово-економічних засад формування в Україні державного матеріального резерву та регулювання відносин у цій сфері. За результатами проведеного дослідження виділено необхідність досягнення концентрації зусиль і фінансових ресурсів для формування ефективної моделі перспективного розвитку системи державного матеріального резерву, адаптування її до нових умов, з якими Україна зіштовхнулася після повномасштабного вторгнення рф.

Ключові слова: державний матеріальний резерв, запаси ресурсів, матеріальні цінності, фінансові ресурси, асигнування.

The article studies the problems that occur in the functioning of the system of the

state material reserve, ensuring the legal, organizational, financial and economic foundations for the formation of the state material reserve in Ukraine and the regulation of relations in this area. According to the results of the study, the need to achieve a concentration of efforts and financial resources for the formation of an effective model for the prospective development of the state material reserve system, adapting it to the new conditions that Ukraine faced after the full-scale invasion of russia.

Keywords: *state material reserve, reserves of resources, material values, financial resources, appropriations.*

Постановка проблеми. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2022 року № 771–р схвалено «Стратегію реформування системи державного матеріального резерву на період до 2025 року» (далі – Стратегія). Це рішення дає старт масштабній трансформації системи та дозволяє адаптувати її до нових умов, з якими Україна зіштовхнулася після повномасштабного вторгнення РФ.

Реформою пропонується ліквідувати Державне агентство резерву разом з вирішенням питання заборгованостей, передачею збиткових підприємств до Фонду державного майна, а нафтобаз – до НАК «Нафтогаз України». На місці ліквідованого агентства буде створено новий центральний орган виконавчої влади, який діятиме за новими принципами.

На виконання заходів, передбачених Стратегією 09 серпня 2023 року Верховною Радою України прийнято Закон України «Про державні резерви» № 3310 – IX (далі – Закон № 3310), який повинен забезпечити реформування діючої на сьогодні системи державного матеріального резерву.

Законом № 3310 передбачається запровадження низки принципів новаций, а саме: законодавче закріплення поняття резервування, порядку та критеріїв відбору резервантів, можливості зберігання палива на території країн Європи тощо. Крім цього, передбачається удосконалення певних законодавчих норм – розмежування державного матеріального та мобілізаційного резерву, оновлення принципів та напрямів формування номенклатури матеріальних цінностей державного резерву, порядку проведення освіження матеріальних цінностей державного резерву та інш.

Водночас, на нашу думку, залишилися поза увагою народних обранців і, відповідно не знайшли відображення у Законі № 3310 низка проблемних питань, які негативно впливали на виконання вимог чинного Закону України «Про державний матеріальний резерв» і відповідно на функціонування державного матеріального резерву.

Зокрема, це стосується намагань передбачити можливість значного спектру державної підтримки багатьох заходів для реагування на виклики, пов'язані із кризовими ситуаціями. Реалізація таких заходів вимагає накопичення та утримання значних обсягів матеріальних цінностей державного матеріального ре-

зерву досить широкої номенклатури в умовах дефіциту державного бюджету.

Таким чином, фінансова спроможність держави забезпечити накопичення та утримання запасів матеріальних цінностей державного матеріального резерву повинна бути врахована при здійсненні трансформації системи, забезпеченні її перспективного розвитку, обранні пріоритетів стосовно визначення призначень державного матеріального резерву.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню щодо функціонування державного матеріального резерву, його ролі та місцю в системі національної безпеки присвятили праці: В.І. Мельник, Б.В. Погрішук, С.О. Коваленко, О.Б. Тарасюк, О.О. Кас'янова, В.В. Ващенко [1-5].

Проте проблема функціонування державного матеріального резерву, визначення правових та фінансово-економічних засад формування в Україні ефективної моделі перспективного розвитку системи державного матеріального резерву в сучасних реаліях, пов'язаних із змінами економічних зв'язків через широкомасштабну агресію РФ залишається недостатньо дослідженою.

Постановка завдання. Метою статті є вдосконалення механізмів функціонування державного матеріального резерву для формування ефективної моделі його перспективного розвитку, посилення спроможності відповідати викликам сьогодення і забезпечувати вимоги законодавчо встановлених призначень.

Виклад основного матеріалу. Державний матеріальний резерв у сучасних економічних умовах є важливим компонентом системи антикризових заходів, спрямованих на забезпечення національної оборони, безпеки, стабілізацію економіки, а також одним з найважливіших інструментів держави щодо оперативного реагування на природні та техногенні катастрофи.

Порівняльний аналіз призначень державного матеріального резерву, визначених Законом України «Про державний матеріальний резерв», із встановленими Законом № 3310 свідчить про їх фактичну ідентичність.

Зокрема, статтею 3 Закону України «Про державний матеріальний резерв» визначено, що державний матеріальний резерв призначається для:

- забезпечення потреб України в особливий період;
- надання державної підтримки окремим галузям народного господарства, підприємствам, установам і організаціям з метою стабілізації економіки у разі тимчасових порушень термінів постачання важливих видів сировини і паливно-енергетичних ресурсів, продовольства, виникнення диспропорції між попитом і пропонуванням на внутрішньому ринку та участь у виконанні міждержавних договорів;
- подання гуманітарної допомоги;
- забезпечення першочергових робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [6].

Водночас, статтею 3 Закону № 3310 встановлено, що державні резерви

призначаються для забезпечення потреб України в особливий період, забезпечення стратегічних потреб України, надання гуманітарної допомоги.

При цьому, статтею 1 встановлено, що термін стратегічні потреби України вживається в такому значенні, а саме: потреби держави в запасах сировинних, матеріально-технічних та продовольчих ресурсів, критично важливих лікарських засобів та медичних виробів, необхідних для забезпечення національної безпеки України, стабілізації економіки держави та виконання першочергових робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій [7].

Тобто, як і у редакції Закону України «Про державний матеріальний резерв» так і у Законі № 3310 державний матеріальний резерв призначається для потреб в особливий період, надання державної підтримки (стабілізації економіки), гуманітарної допомоги та забезпечення першочергових робіт під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

При цьому, реалізація призначень державного матеріального резерву вимагає створення найрізноманітніших запасів ресурсів, а саме продовольчих, енергетичних, широкого спектру промислової, медичної продукції тощо.

Вивчення досвіду інших країн свідчить, що накопичення, збереження і обслуговування значних запасів ресурсів можуть собі дозволити лише потужні, економічно розвинуті держави.

На жаль, за даними численних рейтингів економічного розвитку країн, які публікуються різнорічними міжнародними інституціями ООН, МВФ, Світовим банком - Україну ніяк не можливо віднести до числа таких потужних держав, скоріше вона займає надзвичайно скромні позиції. Так, економіка України за розміром ВВП (з урахуванням купівельної спроможності населення), тобто характеристикою, що визначає рівень економічного розвитку країни, у 2021 році (до початку широкомасштабної агресії РФ) займала останнє місце у Європі та 97 місце у світі за даними МВФ, 95 місце - за даними Світового банку. Показники нашої держави, зазначені у цих рейтингах, практично більше ніж у два рази гірші порівняно із показниками Болгарії, Казахстану, тричі - Польщі, Туреччини, Чехії, Литви, п'ять разів – Німеччини тощо [13].

Зрозуміло, що широкомасштабна агресія РФ, яка нанесла величезні збитки економіці України лише погіршила загальну ситуацію.

Тобто, на наш погляд сучасний економічний розвиток України не дозволяє створювати та утримувати значні обсяги численної номенклатури матеріальних цінностей для вирішення кризових ситуацій шляхом надання широкого спектру державної підтримки, спрямованої на виконання законодавчо встановлених призначень державних резервів та вимагає надзвичайно зваженого підходу до створення таких запасів з урахуванням фінансової спроможності держави.

Такий стан речей надзвичайно наглядно ілюструється тенденцією тотального зменшення обсягів запасів впродовж тридцятирічного періоду існування державного матеріального резерву.

Зокрема, аналіз стану матеріальних цінностей державного матеріального резерву свідчить, що фактично за весь час його існування в Україні ці запаси мали сталу тенденцію до зменшення за кількістю позицій в номенклатурному переліку, а також за обсягами в цілому.

Так, за результатами перевірки стану запасів матеріальних цінностей державного резерву ще у 2000 році Головним контрольно-ревізійним управлінням України зазначалося, що за період, який перевірявся, відпуск матеріальних цінностей з державного резерву постійно перевищує кількість закладеного. У подальшому ця ситуація лише погіршувалася, висновок щодо катастрофічної ситуації із запасами матеріальних цінностей у державному резерві підтверджено у Стратегії – «Вивчення питання руху запасів матеріальних цінностей державного резерву підтвердило, що на сьогодні їх запаси перебувають в найгіршому стані з моменту створення Держрезерву».

Вирішення поточних питань надання державної підтримки галузям народного господарства з метою стабілізації національної економіки шляхом відпуску матеріальних цінностей з державного резерву без організації відповідного поповнення його запасів послабило спроможність Держрезерву забезпечувати виконання встановлених на законодавчому рівні призначень і фактично унеможливило його участь у заходах, спрямованих на стабілізацію національної економіки у подальшому [8].

Отже, в умовах обмежених можливостей державного бюджету здійснювати фінансування заходів, пов'язаних із накопичення та утриманням запасів матеріальних цінностей у державному матеріальному резерві, більш ефективнішим та оптимальнішим варіантом надання державної підтримки є застосування інших напрямів державної політики, а саме законодавчого регулювання податкових та інших преференцій, прямого або непрямого субсидування з державного бюджету тощо [10].

Таким чином, складний економічний стан та невдалий досвід практичного застосування такого інструменту як здійснення стабілізаційних заходів Держрезервом шляхом відпуску матеріальних цінностей з державного матеріального резерву, наведений вище, свідчить про доцільність зміни способів надання державної підтримки для вирішення кризових ситуацій і стабілізації економіки.

Безумовно, своєчасне виділення додаткових фінансових ресурсів з державного бюджету на поповнення матеріальних цінностей державного матеріального резерву допомогло б уникнути істотного зниження цих запасів після здійснення Держрезервом стабілізаційних заходів, спрямованих на державну підтримку певних галузей економіки.

Разом з тим, питання фінансування операцій з матеріальними цінностями державного матеріального резерву завжди було надзвичайно і особливо гострим. Протягом більш ніж 30 років фінансування системи державного матеріального резерву здійснюється переважно за рахунок коштів спеціального фонду

державного бюджету, тобто за рахунок надходжень від реалізації запасів самого державного матеріального резерву. При цьому частина цього джерела також використовується для вирішення питання відшкодування вартості зберігання матеріальних цінностей державного резерву [8].

Так, Законом України «Про державний матеріальний резерв» (частина перша статті 7) встановлено, що утримання і розвиток системи державного резерву здійснюється за рахунок коштів державного бюджету та коштів, одержаних від допоміжної фінансово-господарської діяльності підприємств, установ і організацій системи державного резерву.

Зокрема, фінансове забезпечення управління матеріальними цінностями державного матеріального резерву здійснюється відповідно до Законів України «Про Державний бюджет України» за бюджетними програмами «Керівництво та управління у сфері державного резерву» (КПКВК 1203010), «Обслуговування державного матеріального резерву» (КПКВК 1203020), «Накопичення (приріст) матеріальних цінностей державного матеріального резерву» (КПКВК 1203040), бюджетні призначення за якими встановлюються Мінекономіки як головному розпоряднику бюджетних коштів та Держрезерву як відповідальному виконавцю бюджетних програм.

Слід зазначити, що частиною 3 статті 29 Бюджетного кодексу України передбачено, що джерелами формування спеціального фонду Державного бюджету є – надходження від реалізації матеріальних цінностей державного резерву (п.11) та розброньованих матеріальних цінностей мобілізаційного резерву (п.12).

Водночас, частиною 4 статті 30 цього кодексу передбачено, що кошти, отримані до спеціального фонду Державного бюджету спрямовуються на накопичення (приріст) матеріальних цінностей державного резерву (за рахунок 90% надходжень від реалізації матеріальних цінностей державного резерву) (п.10), а також обслуговування державного матеріального резерву (за рахунок 10% надходжень від реалізації матеріальних цінностей державного резерву та надходжень від реалізації розброньованих матеріальних цінностей мобілізаційного резерву) (п.11) [11].

Тобто, впродовж всієї історії існування державного матеріального резерву в Україні фактично тривало «проїдання» його запасів через те, що фінансування операцій з ним (поповнення запасів, освіження та розрахунки за відповідальне зберігання) здійснювалося, в основному, за рахунок коштів спеціального фонду державного бюджету, тобто за рахунок надходжень від реалізації цінностей самого державного матеріального резерву. Крім цього, це джерело також повинно використовуватися для вирішення питання обслуговування державного матеріального резерву, а саме відшкодування вартості зберігання матеріальних цінностей державного резерву.

Поступове істотне зменшення обсягів запасів матеріальних цінностей у

державному матеріальному резерві призвело до фактичної втрати Держрезервом джерел для здійснення освіження та поповнення запасів.

Так, за результатами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм Держрезервом за період з 1 січня 2018 р. по 30 червня 2021 р., проведеного Держаудитслужбою, встановлено, що аналіз запланованих показників за бюджетною програмою «Накопичення (приріст) матеріальних цінностей державного матеріального резерву» (КПКВК 1203040) свідчить про їх системне невиконання (відсотки виконання за 2019 рік становлять – 12, відповідно за 2020 рік – 2,2, січень-липень 2021 року – 8).

Тобто, фінансових ресурсів, отриманих від реалізації матеріальних цінностей державного матеріального резерву, недостатньо для здійснення операцій з ними, а саме освіження, поповнення запасів та відшкодування витрат за відповідальне зберігання [8].

За результатами державного аудиту виконання бюджетних програм у Державному агентстві резерву України за період з 01.01.2013 по 31.12.2016 аудиторями Держаудитслужби вже наголошувалося про недостатні обсяги фінансування відшкодування витрат, пов'язаних з відповідальним зберіганням запасів державного матеріального резерву.

Зокрема, аналіз показників виконання бюджетної програми КПКВК 1203020 «Обслуговування державного матеріального резерву», тобто програми – головним завданням якої є забезпечення зберігання матеріальних цінностей державного резерву, у тому числі, і пунктами відповідального зберігання, засвідчив негативні тенденції.

За висновками аудиторів відсутність асигнувань загального фонду та обмежене фінансування (надходження від реалізації матеріальних цінностей державного резерву та розброньованих матеріальних цінностей мобілізаційного резерву до спеціального фонду державного бюджету) призвело до того, що Держрезервом протягом 2013–2016 років не у повному обсязі проводилося відшкодування витрат, пов'язаних з відповідальним зберіганням запасів. Мав тенденцію до зменшення показник продукту (кількість зберігачів, з якими проведено розрахунки за зберігання матеріальних цінностей державного резерву та мобілізаційного резерву) у порівнянні із запланованими.

При запланованих розрахунках з 29 зберігачами матеріальних цінностей державного матеріального резерву фактично відшкодовано витрати у 2013 році тільки 21 (або 72,4 %), у 2014 році план виконання розрахунків виконано на 83% (20 пунктів зберігання із 24 передбачених), у 2015 році Держрезервом здійснено відшкодування витрат 19 відповідальним зберігачам.

Показник якості за програмою КПКВК 1203020 підтверджував, що рівень виконання Держрезервом зобов'язань з проведення розрахунків з пунктами відповідального зберігання за зберігання матеріальних цінностей мобілізаційного резерву знаходився на низькому рівні: у 2013 році – 8,7% від запланованих

25%, у 2014 році – 7% від запланованих 10%, у 2015 році – 12,1% від запланованих 14,8%, у 2016 році – 5% від запланованих 14,7% [9].

Отже, постійний дефіцит фінансових ресурсів на обслуговування державного матеріального резерву, у тому числі і на здійснення розрахунків за збереження матеріальних цінностей державного матеріального резерву, вкрай негативно впливає на стан запасів матеріальних цінностей державного резерву.

У подальшому ця ситуація лише погіршувалася, що є свідченням ненадійності системи зберігання матеріальних цінностей державного матеріального резерву, пов'язаної, у тому числі і, з дефіцитом фінансових ресурсів для здійснення розрахунків за їх зберігання.

Статтею 7 Закону № 3310 передбачено, що фінансове та матеріально – технічне забезпечення державних резервів здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, інших не заборонених законодавством джерел [7].

При цьому, частиною 2 цієї статті передбачено, що держава гарантує повне і своєчасне фінансування державних резервів в обсязі, достатньому для їх належного забезпечення.

Тобто, законодавчо встановлений порядок фінансування державного матеріального резерву повинен знаходити відображення у Державному бюджеті України.

Забезпечення надійним джерелом і відповідно фінансовими ресурсами у достатніх обсягах накопичення та утримання запасів матеріальних цінностей, особливо в частині здійснення відшкодування витрат відповідальним зберігачам за збереження матеріальних цінностей державного матеріального резерву, є невід'ємним елементом обслуговування цих запасів, таким самим важливим як і фінансування накопичення самих запасів.

Зокрема, як свідчить орієнтовний розрахунок потреби у фінансуванні з державного бюджету лише для здійснення розрахунків за відповідальне зберігання критично важливих для нашої країни нафтопродуктів, обсяг асигнувань становитиме: у разі зберігання в державних організаціях – більше трьохсот мільйонів на рік, у разі зберігання в комерційних структурах ця сума збільшуватиметься у рази.

Тобто, у разі ігнорування необхідності здійснення розрахунків за відповідальне зберігання, страхування тощо, теза, яка передбачена Стратегією щодо запровадження нових підходів до зберігання матеріальних цінностей державного матеріального резерву, у тому числі паливно-мастильних матеріалів на автозаправних станціях, у приватних власників нафтобаз та на територіях дружніх до України країн ЄС залишатиметься нереалізованою декларацією.

Одним із дієвих варіантів посилення ефективності управління запасами державного матеріального резерву і відповідно покращення фінансування є обов'язкове запровадження продажу цих запасів органам державної влади, міс-

цевого самоврядування і бюджетним установам [12].

Зокрема, при здійсненні оновлення порядку проведення освіження матеріальних цінностей державного матеріального резерву, як це передбачено Законом № 3310, необхідно запровадити обов'язковий продаж, визначеним Кабінетом Міністрів України одержувачам, а саме: органам державної влади, місцевого самоврядування та бюджетним установам – матеріальних цінностей з державного матеріального резерву, у зв'язку з їх освіженням.

Таким чином, реформування системи державного матеріального резерву повинно здійснюватися із врахуванням досвіду її функціонування у минулому періоді, із забезпеченням уникнення та запобігання негативним тенденціям, які мали місце у попередньому, що обов'язково повинно знайти відображення при прийнятті нових або приведенні у відповідність із Законом № 3310 чинних нормативно-правових актів Кабінету Міністрів України, міністерств та інших центральних органів виконавчої влади.

Висновки. Враховуючи вищезазначене, для забезпечення ефективного управління державним матеріальним резервом, формування та підтримання запасів матеріальних цінностей в належному стані із врахуванням реалій сьогодення необхідно виконати такі завдання:

запровадити зважений підхід до формування і утримання запасів матеріальних цінностей у державному матеріальному резерві з урахуванням фінансової спроможності держави, при цьому забезпечити концентрацію фінансових ресурсів на створення обмежених, першочергово необхідних обсягів таких запасів обґрунтовано визначеної номенклатури;

забезпечити належне фінансування системи державного матеріального резерву, у тому числі для здійснення відшкодування витрат за зберігання матеріальних цінностей державного матеріального резерву;

ініціювати зміну норми Бюджетного кодексу України щодо спрямування 10 % коштів, отриманих від реалізації матеріальних цінностей державного матеріального резерву на обслуговування державного матеріального резерву;

запровадити обов'язковий відбір відповідальних зберігачів матеріальних цінностей державного матеріального резерву та резервантів на конкурсних засадах з послідуочим обов'язковим укладанням договорів щодо відповідального збереження матеріальних цінностей державного матеріального резерву;

посилити контроль та відповідальність за забезпечення збереження матеріальних цінностей державних резервів;

запровадити обов'язковий продаж матеріальних цінностей державного матеріального резерву органам державної влади, місцевого самоврядування і бюджетним установам шляхом введення квоти у розмірі 70 % від загального обсягу матеріальних цінностей, що відпускаються для освіження;

застосовувати при наданні державної підтримки галузям, підприємствам та установам народного господарства з метою стабілізації економіки такі на-

прями державної політики, а саме: законодавче регулювання податкових та інших преференцій, пряме або непряме субсидування з державного бюджету тощо. У разі здійснення стабілізаційних заходів із залученням запасів матеріальних цінностей державних резервів забезпечити організацію їх відповідного поповнення.

Список використаних джерел:

1. Мельник В.І., Погріщук Б.В. Організаційно-економічні засади перспективного розвитку державного резерву України // Науковий вісник Ужгородського Університету. Серія Економіка. Ужгород, 2020. Вип. 1 (55). С.48-52.
2. Коваленко С.О. Державний матеріальний резерв України: проблеми та перспективи функціонування. // Вісник ХНАУ. Економічні науки. Харків, 2016. № 1. С. 100-108.
3. Тарасюк О.Б., Кас'янова О.О. Сутність державного матеріального резервування. // Журнал. Актуальні проблеми економіки. 2012. № 6. С. 91-95.
4. Тарасюк О.Б., Кас'янова О.О. Державний резерв як складова системи продовольчої безпеки України. // Актуальні проблеми економіки. 2012. № 8. С. 146-149.
5. Ващенко В.В. Сутність формування та розвитку державного агентства резерву України. // Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2015. № 1. С. 126-131.
6. Про державний матеріальний резерв : Закон України від 24 січня 1997 року № 51/97-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/97-%D0%B2%D1%80#Text>.
7. Про державні резерви : Закон України від 09 серпня 2023 року № 3310 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3310-20#Text>.
8. Стратегія реформування системи державного матеріального резерву на період до 2025 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 серпня 2022 року № 771 – р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771-2022-%D1%80#Text>.
9. Аудиторський звіт за результатами державного аудиту виконання бюджетних програм у Державному агентстві резерву України за період з 01.01.2013 по 31.12.2016 Держаудитслужба,К, 2017 С. 18-24.
10. Голінка І.В. Білоконь Ю.М. Створення запасів матеріальних цінностей державного матеріального резерву у сучасних умовах // Науковий журнал державний університет «Житомирська політехніка». 2021. №3 (97). С. 41.
11. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 р. Київ № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
12. Голінка І.В., Шамрай Ю.П., Білоконь Ю.М. Удосконалення процедур реалізації матеріальних цінностей державного матеріального резерву // Економіка, управління та адміністрування. 2020. № 4 (94). С. 106-109.
13. Рейтинг стран по ВВП на душу населения (ППС) :

<https://nonews.co/directory/lists/countries/gdp-per-capita-ppp> (дата звернення 4 жовтня 2023).

References:

1. Melnik V.I., Pogryshchuk B.V. Organizational and economic foundations of the promising development of the state reserve of Ukraine. Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Series Economics. Uzhgorod, 2020. Vol. 1 (55): 48-52. Print.
2. Kovalenko S.A. State Material Reserve of Ukraine: Problems and Prospects of Functioning //Bulletin of KhNAU. Economic sciences. Kharkiv, 2016. № 1: 100-108. Print.
3. Tarasyuk O.B., Kasyanova O.O. The essence of state material reservation // Journal. Actual problems of the economy. 2012. № 6. S. 91-95. Print.
4. Tarasyuk O.B., Kasyanova O.A. State reserve as a component of the food security system of Ukraine //Journal. Actual problems of the economy. 2012. № 8: 146-149. Print.
5. Vashchenko V.V. The essence of the formation and development of the state agency of the reserve of Ukraine //Economy. Management. Business. 2015. № 1: 126-131. Print.
6. On the State Material Reserve: Law of Ukraine dated January 24, 1997 No. 51/97-VR URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/51/97-%D0%B2%D1%80#Text/>.
7. On State Reserves: Law of Ukraine of August 09, 2023 No. 3310 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3310-20#Text>.
8. Strategy for reforming the state material reserve system for the period until 2025: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine of August 19, 2022 No. 771 - p. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771-2022-%D1%80#Text>.
9. Audit report on the results of the state audit of the implementation of budget programs in the State Reserve Agency of Ukraine for the period from 01.01.2013 to 31.12.2016 State Audit Service, K, 2017 from 18-24. Print.
10. Golinka I.V. Belokon Yu.M. Creation of stocks of material values of the state material reserve in modern conditions. Scientific Journal of the State University "Zhytomyr Polytechnic" //Zhytomyr, 2021. №3 (97): 41. Print.
11. Budget Code of Ukraine: Law of Ukraine dated 08.07.2010 Kyiv No. 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>.
12. Golinka I.V., Shamray Yu.P., Belokon Yu.M. Improvement of procedures for the implementation of material values of state material.